

Fakta om BSE, 23.01.15

BSE er en forkortelse for bovin spongiform encefalopati, og kalles også kugalskap. Det er en sykdom som angriper sentralnervesystemet hos storfe. I Storbritannia spredde den klassiske formen for kugalskap seg på nittitallet på grunn av bruk av kjøttbeinmel i fôret til storfe. En rekke overvåkings- og bekjempelsestiltak ble iverksatt, blant annet forbud mot bruk av kjøttbeinmel i fôr til drøvtyggere. I Norge har kjøttbeinmel vært forbudt i fôr til drøvtyggere helt siden 1990. I hele Europa har et omfattende overvåkingsprogram vist at antallet tilfeller av BSE har sunket kraftig i de siste 20 årene. Kugalskap kan også opptre i en atypisk form, som mest sannsynlig oppstår spontant hos gamle storfe. Ved slaktning av storfe blir risikomateriale rutinemessig fjernet og destruert. Det er ikke risiko ved å spise kjøtt eller drikke melk i Norge.

Mistanke om BSE i Norge

Norge har gjennomført omfattende overvåking for BSE i mange år. Det er testet mer enn 273.000 storfe i Norge uten positive funn. Det har hittil ikke vært funnet noen tilfeller. Nå følger Mattilsynet opp en prøve som ble tatt rutinemessig av ei ku som var avlivet i Nord-Trøndelag 12. januar 2015. De undersøkelsene som kan gjøres ved Veterinærinstituttet har vist positivt resultat for BSE. Det er EUs referanselaboratorium i Weybridge i Storbritannia som kan stille den endelige diagnosen – eller avkrefte den. De kan også si noe om det er den klassiske formen for BSE som smitter via fôr eller den atypiske, sporadiske formen. Det er ventet avklaring i løpet av noen dager.

Kua var 15 år gammel, av kjøttferase og ble avlivet på gården på grunn av en skade. Som en del av overvåkingsprogrammet for BSE, ble det rutinemessig tatt prøver for BSE. Etter at undersøkelsene ved Veterinærinstituttet ga positivt resultat, har gården som kua kom fra hatt restriksjoner på flytting av dyr og kontakt med andre besetninger. Det har ikke vært levert melk fra gården, da dette er en ren kjøttfebesetning.

Klassisk og atypisk kugalskap

BSE hos storfe forekommer i to forskjellige varianter, klassisk og atypisk, se tabell.

Kjennetegn	Klassisk BSE	Atypisk BSE
Smittsom	Ja (via fôr)	Nei
Smittekilde	Fôr (kjøttbeinmel)	Oppstår spontant
Inkubasjonstid	4-5 år	Ingen
Gjennomsnittsalder ved påvisning	5-6 år	10 år
Symptomer	Ustøhet, nedsatt allmentilstand og andre neurologiske symptomer	Ukjent, påvist ved rutineundersøkelser i overvåkingsprogram
Forekomst	180 000 totalt (Utbrudd 90-tallet)	Sporadisk (1-2 pr 1 mill. storfe eldre enn 8 år)

Undersøkelsene i Storbritannia vil avklare om det er en klassisk form eller den atypiske formen for BSE som sannsynligvis er påvist på den norske kua. Mattilsynet er i gang med å spore opp informasjon om kontakt med andre besetninger, salg av livdyr mv. Resultatene av undersøkelsene i England og sporingen i Norge vil utgjøre grunnlaget for avgjørelsen om hvilke tiltak som skal iverksettes i besetningen og i eventuelle kontaktbesetninger. Det faktum at kua med mistanke om BSE var gammel, omfattende overvåking over mange år uten positive funn og mangeårig forbud mot bruk av kjøttbeinmel bidrar til en viss sannsynlighet for at dette dreier seg om et atypisk tilfelle.

Forebyggende tiltak mot BSE i Norge

- Liten import av levende storfe. Det var et generelt forbud mot import av levende dyr fram til 1994. Etter 1994 har import vært tillatt, forutsatt at både offentlige krav og næringsas tilleggskrav oppfylles
- Forbud mot kjøttbeinmjøl i fôr til drøvtyggere fra 1990, generelt forbud mot kjøttbeinmjøl i alt fôr til produksjonsdyr fra 2001
- BSE ble meldepliktig sykdom fra 1991

- Varslingsplikt for dyr med neurologiske symptomer forenlige med BSE
- Etablert overvåkningsprogram fra 1994 som omfatter overvåkning for symptomer og rutinemessig prøvetaking av utvalgte dyregrupper ved død eller slakting. Fram til nå har BSE ikke vært påvist
- Krav til varmebehandling og destruksjon av alt animalsk avfall
- Fjerning av deler av slaktet som utgjør risiko (SRM; specified risk material) ved slakting av drøvtyggere, og krav om destruksjon av dette avfallet

Mistanke om BSE

Dyr med neurologiske symptomer som kan være forenlige med BSE gir grunnlag for mistanke og skal meldes til Mattilsynet. Ved undersøkelse av prøver tatt i overvåkningsprogrammet vil det være en periode i undersøkelsesprosedyren hvor det foreligger mistanke, men ikke noen endelig konklusjon. Ved mistanke pålegger Mattilsynet den aktuelle besetningen restriksjoner, viktigst er forbudet mot å føre dyr ut av besetningen. Som en følge av internasjonale regelverksforpliktelser utredes også kontakter til besetningen.

Risikovurdering av besetninger når BSE er påvist

Dersom BSE påvises skal Mattilsynet risikovurdere den rammede besetningen. Risikovurderingen tar utgangspunkt i en situasjon med klassisk BSE, men gjennomføres også når atypisk (spontan) BSE diagnostiseres. Følgende forhold skal vurderes:

- Om andre dyr i besetningen kan ha vært utsatt for den samme smitten som dyret som har fått påvist BSE
- Dersom dyret som har fått påvist BSE er ei ku, skal hennes avkom følges opp og vurderes
- Risikoen knyttet til fôr skal vurderes
- Eventuelle kilder for smitte skal vurderes

Tiltak i besetningen ved påvist BSE

Påvises BSE skal det utarbeides en saneringsplan som Mattilsynet skal godkjenne. På grunnlag av risikovurderingen avgjøres det hvilke dyr i besetningen som må avlives. Avlivede dyr undersøkes for BSE og destrueres. Offentlig pålegg om avliving av dyr som ledd i bekjempelse av sjukdom gir rett til å søke erstatning.

Mulige konsekvenser for folkehelse

Kugalskap kan overføres til mennesker, og forårsake sjukdom i sentralnervesystemet, kalt variant Creutzfeldt Jacobs sykdom (vCJD). Norge har gjennomført omfattende overvåking av storfepopulasjonen uten funn av positive tilfeller, vi følger påbud om fjerning av risikomateriale som hjerne og ryggmarg fra storfeslakt og har strenge rutiner for slaktehygiene. Videre har det vært forbud mot å føre kjøttbeinmel til drøvtyggere de siste 25 år. Det knyttes derfor ikke risiko til å spise kjøtt eller drikke melk i Norge.